

Til Vorbasse Sogns Historie 1819—36.

Ved John M. Møller.

Den 27. Okt. 1819 blev Kateket og Førstelærer i Bogense Lars Frederik From udnævnt til Sognepræst for Vorbasse og Hejnsvig Menigheder i Ribe Stift. Her blev han, som var en flink Mand og en særdeles dygtig Prædikant, snart meget afholdt; Folk kom langvejs fra for at høre ham. Men Embedets Indtægter vare ringe, og han opnaaede da efter faa Aars Forløb at blive forflyttet. Denne Forflyttelse kom imidlertid til at volde ham megen Sorg og Fortræd.

Den 22. Maj 1821 var der bleven nedsat en Kommission, som skulde udarbejde en Plan til Forbedring af Gejstlighedens Kaar. Til denne Kommission indsendte Pastor From ³/₇ 1821 fra Vorbasse Præstegaard et Andragende: Vorbasse-Hejnsvig Sognekald var saa ringe, at han ikke kunde leve af det; han havde derfor allerede forhen indgivet adskillige Ansøgninger om Forflyttelse og tidligere bevist, at han kun havde 17 Rdl. 4 $\frac{1}{2}$ 8 β kurant at leve af. Men da disse Ansøgninger intet havde hjulpet, ansøgte han nu om Lindring i sine Kaar; han havde kun 5 Rdl. 7 β kurant til Klæder, Bøger, Salt, Tjære, Kul, Jern og andre i en Landsbyhusholdning nødvendige Artikler, og havde i det sidste Aar tilsat næsten 100 Rdl. kurant. Avlingen var ringe og Præstegaarden yderst forfalden. Af nogle af sine Sognemænd havde han hørt, at nogle Præster i Vorbasse tidligere havde faaet et Tillæg af 100 Rdl. fra et andet Kald i Stiftet, formentlig fra Smidstrup-Skjærup.

Biskoppen, Hertz, som var paa en Rejse, afgav en Er-

klæring, dat. Roskilde $\frac{1}{8}$ 1821: Det var noksom indlysende, at ingen Mand kunde leve af Froms Embede. Dette indstilledes derfor til fuldkommen Skattefrihed og til overordentlig Hjælp, 1) af en eller anden Kongetiende, eller 2) af en eller anden offentlig Kasse, eller 3) til Refusion fra et større Kald (Smidstrup-Skjærup, just ledigt), eller til, dersom intet af foranførte kunde ske, at sættes i Forbindelse med et andet Kald. Stiftsprovsten, som fungerede i Biskoppens Fraværelse, vilde i Anledning af Vakance i Verst-Bekke gjøre Forslag i saa Henseende; men Biskoppen maatte dog angaaende dette Forslag bemærke, at et Præstekalds Nedlæggelse, som i Almindelighed, saa især i disse fattige, men vidtløftige og lidet befolkede Sogne, forekom ham i flere Henseender betænkelig og var kun at anse som det sidste Nødmiddel. — Stiftsprovsten, Koefoed, anbefalede imidlertid $\frac{29}{8}$ 1821 paa Biskoppens Vegne, at Pastor From blev forflyttet til Verst-Bekke og tillige fik Vorbasse til Annexsogn, og at Hejnsvig Sogn blev annekteret til Grindsted-Grene Pastorat. Kancelliet anbefalede ogsaa denne Ordning, og den $\frac{17}{4}$ 1822 resolverede Kongen — efter at »have overveiet denne Sag med samtlige dens Omstændigheder« —, at Vorbasse skulde være Annex til Verst-Bekke, og at Hr. Lars From skulde være Præst for disse Menigheder. From, som saaledes fik sit Ønske opfyldt — thi fra ham og Stiftsprovsten var Tanken om Omannekteringen udgaaet — kom saa til at bo i en bedre Præstegaard og fik lidt større Løn; men han fik alligevel ingen langvarig Glæde af sin Flytning. Beboerne i Vorbasse Sogn vare ikke tilfredse med, at deres Præst kom til at bo i Verst, og at deres Præstegaard i Følge kgl. Resolution skulde sælges til Fordel for Vorbasse og Hejnsvig Sognes Skolevæsen. En af dem (Peder Donslund) søgte Raad hos en studeret Degn (Jermin) i Aastrup. »Det var godt nok,« sagde da denne Degn, »de vilde have en Præst i Vorbasse, men hvem vilde være det?« Det havde P. Donslund ikke tænkt paa. »Ja, da var der ingen, som med de Tider lode

deres Børn studere for at komme til at sulte, saa lode de dem hellere blive Prokuratorer og andre Tyveknægte!« Jermiin gav dog det Raad, at Sognefogden, naar der holdtes Auktion paa Præstegaarden, skulde træde frem og forlange tilføjet Konditionerne, at den eventuelle Kjøber maatte finde sig i de Forandringer, som muligen vilde blive foranledigede ved en af Beboerne indgiven Ansøgning. Auktionen holdtes den 5. Juli 1822. Sognefogden, Niels Mortensen, vilde dog ikke træde frem, som Degnen havde tilraadet; men saa blev der — nok ved den Mand, som havde raadspurgt Degnen — til Auktionsretten fra flere af Sognets Gaardmænd indleveret en skriftlig Begjæring om en saadan Tilføjelse til Konditionerne. Stiftsprovsten, som var tilstede — han var tillige Amtsprovst —, skal da i Vrede have ytret »hvad det var for en Mand, der kom med saadant noget! Der kunde ikke være Tale om at faa en Præst til Vorbasse, thi man maatte hellere gaa i Slaveriet end være Præst her!« Amtsskoledirektionen samtykkede dog i, at der skete den ønskede Tilføjelse til Konditionerne. Det gik saa løs med Auktionen. Præstegaarden blev optraabt for 287 Rdl. r. S.

Sognefoged N. Mortensen bød 290, 305, 325, 355, Amtsprovst Koefoed 300, 320, 350, 400. Koefoed fik Tilslag.

Derefter blev Præstegaarden optraabt for 287 Rdl. r. S. og en aarlig Afgift i Rug . . . 10 Tdr.

Sognefoged N. Mortensen bød 4 Tdr. og fik Tilslag.

Derefter blev en Præsteembedet tilhørende Eng i Vester Gjesten optraabt for 80 Rdl. Peder Pedersen af Skjødeshjerg fik Tilslag for 75 Rdl.

Dernæst blev Præstegaarden og Englodden optraabt samlede for 475 Rdl. Men intet Bud skete.

Derfor blev Auktionen sluttet.

Den 20. Juli 1822 indsendte Beboerne den bebudede Ansøgning til Kongen; den var forfattet af Koloniinspektør Faaborg og var meget grundig: Ved Pastor Froms Forflyttelse til Verst var der bleven en Distance imellem ham og

dem af ca. 3 danske Mil. — »Naar Sygdom hos en eller anden indtreffer, og den Syge, som christelig og Skik er, begiærer sig af sin Sjælesorger med Naademidlerne eller efter hiertelig Længsel det høiværdige Sacramente betiendt, vil samme saare vanskelig, ja stundom umuelig kunde skee, da slig Kiørsel blot for en Gang bliver 12 Miile, som er os stakkels Mennisker paa en skarp og ringe Hede-Egn med maadelige Trældyr, for det meeste Stude, aldeles uoverkommelig. — Meget, saare meget forefalder, hvori en Meenigheds Beboere kan behøve at raadføre sig med deres Præst; men med Hensyn til Vorbasse Sogn, hvis Præst nu boer 3 Miile borte for den største Deel af Beboerne og noget kortere for andre, vil Samtale og Raadførsel som meldt ikkuns sjelden og undertiden slet ikke kunde skee. Samme, ja en langt større Vanskelighed stedfinder for os med at faae vores Børn døbte, for spæde neppe om Sommeren og mindre om Vindteren vil kunde udholde at føres den lange Vej 3 Miile tour og Retour til Præsten i Weerst, foruden det Byrdefulde med selve Kiørselen for os. — Med vores Ungdom at faae præpareret det Aar, den skal staae til Confirmation, bliver det ikke mindre besværlig for os; thi de unge skal da indfinde sig i det mindste $\frac{1}{4}$ Aar 2de Gange ugentlig i Præstens Huus, saa de blot for at komme dertil og derfra om Efteraaret, Vindter og Foraaret, da Dagene ere korte, næsten maae anvende ald deres Tid, hvortil kommer de Besværligheder, de om Vinteren, naar Sne og Snefog indtreffer, kan være udsadte for. — Den Præsten ved Lovens 2^{den} Bogs 7de Capitel 1ste art. paalagte Pligt med Huusbesøgelse stundom Huus for Huus vil be- frygtelig her, formedelst Omstendighederne, om ei aldeles blive undladt, saa dog kuns sjelden iagttaget. Iligemaade det befalede efter samme Lovsteds 3^{dte} articul. Saa og det paabudte efter Forordningen 17de April 1782. Skolevæsenet er vel deelt eller skal være fælleds for Præsten i Wæerst og Præsten i Grindsted; men mon Ungdommen, der i Skolerne skal lære det, hvorpaa dens heele Vel siden beroer, ei

bedst var tjent med ikkuns at have een Præst i saa Maade til Veileder. Og overalt er det at befrygte, at bemelte Præster, deels med Hensyn hvor de boe, og deels hver er given 3de Kirker eller Menigheder at forestaae, ikkuns vil blive levnet liden Tid til at besøge Skolerne i Vorbasse Sogn«.

»Allernaadigste Konge! Anførte vove vi allerunderdanigst at foredrage Deres Majestæt. Vi henvende os med samme til Dem, ligerviis som Børn til en Fader. Vi vide og have havt Prøver paa, at De, som den bedste Konge, vil alle Deres Undersaatters Vel, den ringeste som den høieste. Og med Hensyn hertil er det, at vi allerunderdanigst bede og bønfalde Deres Majestæt, at De, dersom De finder vores allerunderdanigst anbragte grundet, da paa en Maade allernaadigst vil see os til rette hiulpet, særlig deri: at Vorbasse og Heinsvig Sogne igjen maatte samles eller komme til at udgjøre et Præstekald, og Præsten From, som den vi formene at have først foranlediget den nu stedfindende for os beklagelsesværdige Forandring, imidlertid blive paa-lagt enten ene eller i Forening med Præsten i Grindsted at holde og Lønne en Capellan at forestaae Vorbasse Sogns Menighed, der er, om ei større, saa dog næsten ligesaa stoer som begge de andre, nemlig Werst og Bekke samlede. Capellanen kunde forundes Vorbasse Præstegaard med tilliggende til Brug og Beboelse, thi i det Haab, at Deres Majestæt muelig allern. ville tage vores agtende allerunderd. Ansøgning i Consideration, var det, at vi mødte ved Auctionen over Vorbasse Præstegaard, bad og fik Conditionerne tilført, at Kjøberen skulle underkaste sig, hvad Bestemmelse Deres Majestæt med berørte Præstegaard maatte finde for godt. — Endnu tillade vi os allerunderd. denne Bemærkning: at Vorbasse og Heinsvig Præstekald, som det seenest var, ikke er saa ringe, som det ansees for, og at Kaldet har havt brave og agtværdige Mænd, som der i nogle Aar har fundet dem tilfredse, samt derefter, og efter at have gjort sig fortjente, ere befordrede til bedre Kalde,

vi nævne til Exempel en Wandall, en Frost og en Wilstrup; og saaledes kunde allern. fremdeles skee, paa hvilken Maade Meenigheden, der ei saameget er til for Præsten som denne for Meenighedens Skyld, kunde blive opretholdt.« — —

Da Beboerne imidlertid vægrede sig ved at vedligeholde Vorbasse Præstegaard, indtil der ved indtræffende Vakance kunde foranstaltes noget i Henseende til deres Ansøgning, blev der atter berammet Auktion paa Præstegaarden. Ved denne Auktion, som afholdtes 11te Marts 1824, fremlagde Stiftsprovst Koefoed en Skrivelse af afv. 8de Marts fra Stiftsøvrigheden: I Anledning af, at Gmd. John Madsen Müller havde andraget paa, at Vorbasse Præstegaard maatte blive usolgt, mod at en af Sognemændene paatog sig at drive Gaarden, og at han eller Sognet svarede de aarlige Skatter og Afgifter samt Renter af den Kapital, som Bygningen kostede m. v., — meldtes, »at naar en eller flere af Sognet fremlægger behørig Fuldmagt fra hele Sognets Beboere til at indgaa en Forening, hvori de forpligte sig til at overtage og forsvarligen drive Præstegaarden mod at udrede alle de paahvilende Byrder og vedligeholde Bygningen efter de for Præstegaardes Vedligeholdelse gjældende Anordninger, saa kan Sognet, naar en saadan Forening tilføjes Protokollen med solidarisk Forpligtelse for samtlige dets Beboere »at staa til Ansvar for sammes punktlige Opfyldelse«, gjøre sig Haab om, at Stiftet vil indstille deres Tilbud til Cancelliet. Imidlertid anses det rigtigst, at Auktionen, om en saadan Forhandling maatte finde Sted, ikke destomindre fremmes, da det ved Indstillingen af det høieste Bud vil komme i Betragtning, om og hvorvidt det efter Omstændighederne kan anbefales til Approbation«.

Hverken Müller eller de øvrige tilstedeværende Lodserejere vilde dog gaa ind paa de stillede Betingelser. Præstegaarden blev tilslaaet Sognefoged N. Mortensen i Vorbasse for det af ham gjorte Bud: 287 Rbd. Sølv samt en aarlig Afgift af 5 Tdr. Rug. 19. Marts 1824 indstillede Stiftsprovst Koefoed dette Bud til Approbation: — — »maadelig Gaard,

efter Tiderne passende Betaling«. ²⁷/₃ s. A. indstillede ogsaa Stiftsøvrigheden Salget til Approbation.

Beboerne gave dog ikke tabt. 5. Maj 1824 indsendte de atter en Ansøgning til Kongen: Hr. From kom til at bo ³¹/₂ Mil fra den yderste Ende af Vorbasse Sogn. . . »Da vi beboe en skarp og sandig Egn, saa er det Tilfældet, at vi for en Del drive vor Avling med Stude« . . . Om Vinteren sende de undertiden deres Børn til Konfirmationsforberedelse med temmelig Usikkerhed, om Børnene ikke paa saa lang en Hedevej kan blive overrasket af Snefog og dels andet . . . og derved omkomme . . . Præsten i afvigte Vinter været upasselig, ikke kunnet taale den lange Tur, derfor have de i 9 à 10 Uger kun havt Kirketjeneste 3 Gange . . . De ville gjerne betale til Præsten, hvad de ere ham pligtige.

Snart efter sendte Beboerne en 3^{die} Ansøgning til Kongen, og den gjorde god Virkning; men den blev ogsaa overrakt af en Deputation. I Juni 1824 gjorde Frederik VI en Rejse i Jylland, den 25. Juni kom han til Ribe, og den følgende Dags Formiddag gav han Audients indtil Kl. 10. Til denne indfandt sig ogsaa en Deputation fra Vorbasse Sogn, formodentlig bestaaende af de 3 Gaardmænd, som samme Dag i Ribe have underskrevet en Ansøgning til Kongen paa egne og øvrige Sognebeboeres Vegne: Søren Hansen (Slaug), J. M. Müller (Vejgaard) og Christen Pedersen (Fitting). I denne Ansøgning mindes der først om den af 20. Juli 1822 indgivne Ansøgning og om, at de endnu ikke havde været »saa lykkelig at vorde allernaadigst bøn-hørte«. Dernæst hedder det: »Vi gjentage derfor allersunderd. vor Bøn og haabe den saameget mere tilstaaet, som vi fra 24de Marts d. A. til Dato ikkuns har havt 4 Prædikener, ligesom vi ikke heller afvigte Søndag kom til Alters, endskjøndt Mængden vare samlede for at nyde den hellige Nadvere, afsagt fra vedkommende Præst. — Selv paa Høytidsdagene har vi ikke havt den Lykke at høre Guds Ord forkyndt. Allernaadigste Konge! Vi bede alle om

at faae en Sjelesørger for Vorbasse og Heinsvig Sogne, og derfor, ligesom vi allerede nære Visheden herom, bede, at Vorbasse Præstegaards Salg ikke vorder approberet, da den til Afhændelse har været til Auction.« Kongen tog naadig mod Deputationen, og til Müller, som nok var Ordfører og mindede om, hvor besværligt det var for Folk, som for største Delen kun havde Stude at kjøre med, at have saa langt til deres Præst, — sagde han: »Min Søn! Vi skulle se, hvad vi kunne gjøre ved den Sag!« Deputationen rejste hjem med godt Haab og fortalte bl. a. om, at adskillige Ripensere vare noget betænkelige, da Kong Frederik vilde gjæste deres By, thi der var et Sagn om, at Ribe skulde gaa under, naar Byen blev gjæstet af en Konge med hvidt Haar! — 3. Juli 1824 meddelte Stiftsøvrigheden til Kancelliet, at Kongen — efter at have faaet overrakt en Ansøgning af nogle Mænd af Vorbasse Sogn — foreløbig havde befalet, at Sagen angaaende Vorbasse Præstegaards Salg maatte standses. Der henstilledes derfor, om ikke det paa Præstegaarden skete højeste Bud, som var indstillet til Approbation, maatte henstaa uapproberet, og Sagen sættes i Bero, indtil der kunde gjøres udførligere Indberetning.

Den 25. Septbr. 1824 afgav Biskop Hertz en grundig Indberetning til Kancelliet: . . . »Forandringen (at Vorbasse blev Annexsogn) hos Sognefolket vakt almindelig Misnag; for Præsten, til hvis Fordel den blev foretaget, havt saa sørgelige Virkninger, at selv hans Helbred og Embedsduelighed i dette Øjeblik lider derunder, og maaske aldrig vil blive fuldkomment restitueret. Havde Vorbasse-H. længe staaet vakant og var omsider, fordi ingen søgte det, blevet interimistisk eller for bestandig henlagt til andet Pastorat, da vilde Sognefolkenes Misfornøjelse næppe blevet saa stor, og de vilde med mere Taalmodighed have baaret de uundgaaelige Besværligheder end nu, da den Præst, de har, flyttes til Nabosognet, den Præstegaard, som staaer, nedlægges, og det hidtil værende Hovedsogn henlægges som

Annex til et fremmed Sogn i et fremmed Amtsprovsti og Herred. At deres Præst sad i trange Kaar, kunde vel ifølge Tidsomstændighederne ikke være Sognefolkene ubekjendt; men i umindelige Tider havde Præster kunnet leve hos dem, og de kunde derfor ikke tænke sig den Nærværendes øjeblikkelige Trang saa stor, eller Statens Hjelpekilder saa svage, at den temporære Forlegenhed ikke kunde afhjelpes paa lempeligere Maade end ved at ophæve et Kald, som havde bestaaet saa længe, og som havde endnu baade Præst og Præstegaard og de sædvanlige Bidrag til Lønnen. Exempler vare dem vel ej heller ubekjendte, hvorledes Regeringen i fordum Tid er kommen de ringe Kald tilhjelp i lignende Tilfælde ved at beneficere dem med heel eller halv Kongetiende o. s. v. Men hvad der især vakde deres Klage, var det Ubeleilige ved Forandringen, da begge Sogne forenedes hver med sit Pastorat, som allerede bestod af 2 Sogne; ved hvilken Forandring Sognene tabde hver 3^{die} Søndags Gudstjeneste, og Vejen til deres Præst for dem selv og deres Børn, som forberedes til Confirmation, blev betydeligt forlænget. Vel søger Hr. Stiftsprovst Koefoed i sin vedlagte Erklæring at afbevise Beboernes Klage i denne Henseende, idet han benægter den lange Afstand undtagen for nogle faae, som han derfor foreslaaer at henlægge andensteds. Men dels vilde denne nye Fordeling (som rigtigere burde været indført i det første Forslag), hvis den skulde gjelde for al Fremtiden, vække nye Misfornøjelse og nye Klager istedetfor at afhielp de nærværende; dels behøves blot et upartisk Øjekast paa det Chart, som han selv har fremlagt, for at overbevises om, at alle Sognefolkene uden Undtagelse, endog de, som ligge nærmest Bekke Kirke, have ved Forandringen faaet længere Vei til deres Præst, der nu boer i Verst, og at alle de, som boer Norden og Østen for Vorbasse, have ved Forandringen tabt saameget mere, jo kortere Vej de forhen har havt til Præstegaarden. Endnu bør jeg bemærke, at hvad der gjør Veiens Længde besværligere i denne Egn fremfor i mange andre,

er Beboernes Fattigdom og ringe Jorder, som ikkun tillader faa at holde Heste, saa at Kjørseler i Almindelighed forrettes med Stude eller Køer og sker derfor langsommere. Dersom det derfor allern. maatte behage Hans Majestæt at afhjælpe Sognefolkernes Besværinger ved at kalde den foretagne Forandring tilbage og restituere Pastoratet Vorbasse-Heinsvig, da skulde jeg ikke tage i Betænkning at anbefale dette, dersom jeg kjendte paalidelige Midler til at overvinde Vanskelighederne og sikre Pastoratets Existens i dets gamle Form. Men for de vigtigste af disse Vanskeligheder veed jeg intet Middel uden Hans Majestæts egen allern. Hjælp. Jeg vil nævne disse Vanskeligheder og ærbødigt fremsætte min uforgribelige Mening om, hvorledes de kunne afhjælpes.

1) Sognene Vorbasse og Heinsvig henhøre nu under 2de forskellige Pastorater, og synes altsaa ikke at kunne drages tilbage fra disse uden Godtgjørelse til vedkommende Præster. Denne Vanskelighed er i Hans Majestæts Haand let at hæve ved at forflytte de paagjældende. Vel har Hr. Sommer i sit Hr. Stiftsprovstens Erklæring vedlagte Brev udbedt sig 100 Rbd. Sølv til Godtgjørelse; men da han ønsker og søger Befordring fra et ringe Kald, hvor han allerede har tjent i 5 Aar, og er en i hver Henseende retsindig og duelig Mand, der har røgtet sit Embede med Flid og Troskab, saa vilde Bønhørelsen af hans Ønske være det bedste Middel til at hæve denne Vanskelighed. Hvad Hr. From angaar, da er hans Helbred tildels ved de Chicaner og det Savn, som Kaldets Nedlæggelse har paadraget ham, saa aldeles svækket, at han end ikke for Øjeblikket kan forrette sit Embede, ja hans Nerver ere ved disse Gjenvordigheder saa rystede og hans Sind saa intimideret for hans nærværende Menighed, at om han nogensinde vinder sin Helbred igjen, vil han dog sandsynligt aldrig i den Menighed kunne forestaa Præste-Embede. Han har nylig søgt at bekæmpe sin Svaghed, men man maatte bære ham syg af Kirken. Dog har jeg det Haab om denne brave

og forhen saare duelige Mand, at han ved at forsættes i en anden Virkekreds vil gjenvinde sin Kraft.

2) Præstegaarden i Vorbasse medfører 2de Vanskeligheder.

a) Skal Pastoratets Restitution bero paa de 2de Præsters Forflyttelse, og altsaa den nærværende Forfatning bestaa for det første som interimistisk, da maa dog Gaarden conserveres, og dens Avling drives. For at kunne i denne Henseende oppebie en endelig Bestemmelse har Stiftsprovsten med Stiftsøvrighedens Samtykke truffen en Forening med en Mand indtil 1ste Maj 1825. Efter denne Forening svarer Forpagteren 16 Td. Rug til Skolevæsenet, lader Avlen udtære paa Præstegaarden og holder dennes Tage vedlige. Umuligt var det vel ikke heller at træffe lignende Accord for Fremtiden, indtil Gaarden kunde tiltrædes af en Sognepræst; og kunde derom handles med Stiftsøvrigheden, hvorhos tillige Gaardens øvrige Vedligeholdelse maatte tages i Overvejelse.

b) Men den største Vanskelighed er Bygningernes forfaldne Tilstand. Til disses Istandsættelse, som nødvendig maae finde Sted, inden nogen Præst kan bo der, kan Kaldet intet afgive; ej heller er det muligt for Embedet at bære nogen Gjæld eller udrede Renter og Afdrag af hvad Kapital, som dertil maatte anvendes. Og jeg ser altsaa her ingen Udvej uden Hans Majestæts Naade. Dog vil jeg troe, at da det især er Stuehuset, som er forfaldet, og de øvrige Længder behøve kun nogen Hjelp, saa vil med en maadelig Sum af c. 1000 Rbd. den fornødneste Reparation kunne bestrides.

3) Endelig, da den paaankede Forandring blev foreslaaet som et Middel til at forbedre Sognepræstens Kaar, og det er vist, at Vorbasse-Heinsvig Sognekald vilde under nærværende Tidsomstændigheder ikke afgive tilstrækkeligt Levebrød for en Præst . . . , saa tør jeg ikke antage, at Kaldet kan med Nytte restitueres, dersom det ej kan vorde fritaget for Skatter; ja maaske vil det endog behøve anden

interimistisk Hjælp. Resultatet af det fremsatte vil da være: at dersom Vorbasse-Heinsvig Pastorat skal gjenoprettes, hvilket i sig selv vilde være gavnligt og ønskeligt, da maatte:

- A. Pastoratets Restitution udsættes, indtil Hr. Sommer og Hr. From have faaet anden Bestemmelse; og maatte altsaa den nærværende status saalænge vedblive interimistisk.
- B. Der maa sørges for Præstegaardens Drift i dette Interim og for dens Bygniugers Istandsættelse ved Pastoratets Restitution.
- C. Embedet maatte ved Immunitet eller paa anden Maade allern. kommes tilhjælp for at kunne ernære Præsten.

Endelig bør jeg tilføje, at jeg i denne Betænkning er gaaet ud fra den Idee, at Pastoratet blev et Sognekald, som det forhen har været. Fandtes det derimod passende, at der ad interim ansattes for disse Sogne, istedetfor en Præst, en ordineret Degn, som tillige skulde være Skolelærer, da vilde Indkomsterne blive meget forbedrede og Fornødenhederne vel ogsaa noget formindskede. Men til at afgive noget Forslag for en saadan Forandring har jeg ikke endnu troet mig beføjet.

I den af Biskoppen omtalte Erklæring fra Stiftsprovst Koefoed — af 21. Aug. 1824 — hedder det: Kun Boldersbek har noget over 3 Mil til Verst, og dette Sted har altid undtagen i ministerielle Tilfælde efter Overenskomst imellem Præsterne søgt til Starup Kirke . . . Det forrige Vorbasse Pastorat har til alle Tider været et meget lidet Embede og efter nuværende Tidsomstændigheder af den Beskaffenhed, at ingen gejstlig Mand der kan have det nødvendige Udkomme, og da Beboerne ikke kan lønne deres Præst saaledes, at han kan have tarvelig Underholdning, synes det at være overensstemmende med retfærdig Billighed, at de bør lade sig nøje med den allern. trufne Foranstaltning. Supplikanterne har i deres Ansøgning anført, at de gjerne vil betale til Præsten, hvad de ere ham pligtige, og paa Grund heraf vente de allern. Bønhørelse.

Hvorledes Beboernes Tænkemaade i Vorbasse Sogn er i denne Henseende, vil . . . erfares af et fra Kirkesanger og Skolelærer Donslund i Vorbasse By indgivet Andragende om at faa Amtets Understøttelse til at faa det ham efter Loven tilkommende Højtidsoffer, hvormed omtrent de $\frac{2}{3}$ Dele af Sognet aldeles resterede, hvilket Andragende . . . under 5. d. M. er indsendt til Cancelliet. Her kunne Beboerne dog ikke for deres Vrangvillie bruge til Undskyldning, at de ingen Nytte kunne have af Kirkesangeren, da han nu boer i Kirkebyen i Sognet. Mærkeligt er det, at saalænge deres forrige Kirkesanger levede, var der ingen Klage over Offer, uagtet han havde sin Bopæl i Grene Sogn, hvortil de havde omtr. $1\frac{1}{2}$ Mil, naar kirkelige Forretninger skulle indføres i Ministerialbogen og disse ved ham bestilles. Et lignende Forhold have de vist imod deres nuværende meget duelige, værdige og i enhver Henseende retskafne Sognepræst Hr. From, som de ved alle Leiligheder og paa den uværdigste Maade har søgt at chikanere, hvilket denne agtværdige Mand har taget sig saa nær, at han, krænket ved slet Behandling og Næringssorger, har tilsat sit Helbred og nu er saa svag, at han ikke selv kan forrette Embedet, og efter et tilstødt sørgeligt Nervetilfælde har lidet Haab om nogensinde at blive fuldkommen helbredet. Til Bevis, hvorledes Beboernes Tænkemaade mod deres Præst er, fremlægges herved en Fortegnelse over Restancer af Højtidsoffer til sidste Paaske og Pintse. Til Paaske offrede kun 4 Familier . . . Vorbasse Sogn kan i det hele ikke annekteres bedre end til Verst-Bekke . . . Kan ikke skjønne, at der bør tages Hensyn til Ansøgningen. —

Det kgl. Kollegium resolverede $12/10$ 1824 i Anledning af Ansøgning fra John M. Müller m. fl. af Vorbasse Sogn, at denne Sag skulde udsættes, til Vakance indtræder i et af de Embeder, hvormed bemeldte Sogne ere annekterede, og paalagde Biskoppen ved forefaldende Lejlighed at bringe Sagen i Erindring. — I Følge Paalæg fra Kancelliet traadte

Stiftsprovst Koefoed og 2de tiltagne Præster sammen for at overveje, hvorledes der, indtil den ansøgte Forandring kunde iværksættes, skulde forholdes med Hensyn til de paa Vorbasse Præstegaard hvilende Restancer af Skatter og andre Afgifter, dens Bygningers midlertidige Vedligeholdelse og Jordernes Drift. I en Beretning fra denne Kommission, dat. Bækbølling Præstegaard d. 12. Febr. 1825, hedder det, at Vorbasse Præstegaard i 3 Aar havde været ubeboet, og at den nordre Længe, en Ladebygning paa 18 Fag, ved Stormen sidst i Decbr. var nedstyrtet, med Undtagelse af 4 Fag.

Pastor From, som paa Grund af sin Sygdom havde faaet Tilladelse til en Tid at forlade sit Embede og tage Ophold paa Fyen, meddelte, da Sognekaldet ved Sct. Cathrine Kirke i Ribe var blevet ledigt, til Biskoppen, at han befandt sig ret vel og havde besluttet at søge dette Kald. Men Biskoppen tilskrev saa From et Brev, som denne 1. Febr. 1825 besvarede saaledes fra Einsidelsborg, hvor han havde Ophold hos sin fhv. Elev Grev Petersdorff:

•I Skrivelse af 15/1 1825 har Deres Hhd. opfordret mig til ufortøvet at varetage mit Embede i Verst, som med saa megen Besværlighed er blevet ufuldkommen besørget i min Svaghed, siden jeg nu anser mig saa frisk at kunne bestride andet geistligt Embede.

I denne Anledning maa jeg give mig den Frihed at svare: at jeg ikke kan paa ny tiltræde det Embede, som jeg engang har forladt; thi jeg er fuldkommen overbevist om, at de samme Omstændigheder, som forhen berøvede mig mit Helbred og nødte mig til at forlade mit Opholdssted, igjen vilde have samme uheldige Virkning paa mig, dersom jeg tiltraadte Embedet paa ny. Erindringen om de Ubehageligheder, jeg der har døiet, nye Ubehagelighed, som jeg sikkert vil komme til at døie af mine formedelst min Fraværelse ophidsede Sognemænd, de langé besværlige Sognejser, Alt dette vilde vistnok virke saa skrækkeligt paa mine svage Nerver, at Helbredet blev mig atter aldeles

berøvet, ja, at jeg maaske vilde miste Livet, dersom jeg ikke atter i Hast flygtede bort derfra.

Da jeg imidlertid tydelig indser, hvormange Besværligheder Nabopræsterne have med at forrette mit vidtløftige Embede, og at de ikke engang kunne forrette det tilbørlig, og da jeg selv har stort Tab ved at beholde et Embede, hvorpaa der hviler Udgifter, der ikke engang kunne udredes af Indtægterne, og hvortil kommer, at jeg endnu maa udrede 2 Rdl. Sølvs ugentlig til hver af de i mit Sted fungerende Præster: Saa beder jeg allerærb., at D. Hhed gunstigst vilde forhjælpe mig til at vorde entlediget snarest muligt, dersom jeg ikke forinden bliver forflyttet andensteds hen. D. Hhed véd, at jeg ved Mortensdagstider forrige Aar indgav en allerunderd. Ansøgning om Entledigelse. Siden den Tid er min Trang daglig bleven større og større, min Stilling sørgeligere, mine Omstændigheder idelig mere indviklede, og saaledes frygter jeg, vil det vel bestandig gaa fremad til det Værre. Jeg ønsker derfor jo før jo heller at komme ud af denne pinlige Forfatning, om jeg end derved skulde opofre nok saa meget; thi førend det sker, faar jeg ikke min tabte Sindsro tilbage igjen. Vel har jeg i mit Embede i Jylland tabt næsten alt, hvad jeg ejer, ja maaske kommer jeg til at gaa nøgen derfra, naar hver skal have sit, jeg har der mistet Sundhed, Sindsro og alt, hvad der er det dyrebareste for Mennesket; og i den Henseende tror jeg, det var billigt, at jeg fik Vartpenge til at leve af, indtil jeg kunde være saa lykkelig at faa andet Embede, for at jeg ikke skulde nødsages til at gribe til Bettelstaven; men dog vil jeg gjerne afstaa fra disse Vartpenge, blot jeg kan blive entlediget saa snart som muligt, for dog engang at komme ud af den skrækkelige Forfatning, hvori jeg befinder mig. D. Hhed kjender tilfulde min ulykkelige Stilling; De véd, hvorledes Renter, Skatter og Folkeløn hidtil har slugt alle mine Indtægter; De véd, hvormeget jeg endnu staar tilbage med af Skatter og Renter, som jeg ikke har kunnet betale, og derfor beder og haaber jeg, at De vil

have Medlidenhed med mig i min Ulykke og stræbe at faa udvirket enten min Forflyttelse til bedre Kald eller min Entledigelse fra det, jeg nu har, og som jeg formedelst de uheldige Omstændigheder ikke er i Sland til at bestyre; ligemeget om jeg end ikke skulde faa det ringeste i Vartpenge.*

Idet Biskoppen indsendte denne Skrivelse til Kancelliet $\frac{9}{2}$ 1825, bemærkede han bl. a.: »Vel har jeg modtaget Collegiets Resolution af 5. d. M., at From ei kan vente Entledigelse, men vel Befordring. Men da det . . . er vist, at han ikke mere paatager sig sit nærværende Kald, og derimod uvist, naar Lejlighed til en Befordring, passende med hans Sind og Kræfter, kan tilbyde sig, saa vovede jeg ikke at lade denne hans bestemte Erklæring blive ubekjendt for Cancelliet. . . Var man saa vis paa Froms Restitution som paa hans Ulyst til at forblive i Weerst, vilde jeg ærbødigst indstille ham til hastigste Befordring; men da jeg ikke har gyldige Beviser herfor, tør jeg blot sørge for, at det af ham forladte Embede ikke ved min Tavshed skal lide.* —

Kancelliet indstillede $\frac{9}{8}$ 1825 From til Entledigelse uden Vartpenge: I sin Ansøgning anførte han sit svagelige Helbred, der tildels var foraarsaget ved Ubehageligheder og Drillerier af Sogdenes Beboere, dels ved Embedets Besværligheder. . . Sognevej over $3\frac{1}{2}$ Mil frem og tilbage hver Søndag . . . Ringe Indtægter. Amtsprovst Høxbroe og Stiftsprovst Koefoed anbefalede ham: Hans Svagelighed mest grundet i Sognefolkenes almindelige Misfornøjelse over, at de sjeldnere end forhen, formedelst en forandret Annekterling, fik Prædiken i deres egen Kirke, hvilken Misfornøjelse de hidtil havde ytret i Drillerier og ved at tilbageholde og formindske det sædvanlige Offer. From meget duelig, retskaffen og nidkjær Embedsmand, der ikke i sin nuværende Stilling kunde vente at faa sit tabte Helbred tilbage . . . Kollegiet vilde ved passende Lejlighed ikke forbigaa ham, men anbefale ham til Hans Majestæt til Befordring til et andet Embede.

From, som ²³/s 1825 blev entlediget i Naade, havde ⁵/s s. A. faaet en god Anbefaling af Fyens Biskop, Dr. Plum: Da From var Kateket i Bogense, »i den venskabeligste Forstaaelse med Indvaanerne . . . agtet og elsket af alle. Den Alvorlighed, hvormed han holdt over Skoleorden, gav ingen-sinde Anledning til Klager fra Forældrenes Side, fordi de stedse fandt den forbunden med Blidhed, og fordi hans rene Iver for det gode var dem umiskjendellg. Mellem ham og Sognepræsten [Andresen] havde et Forhold Sted, som jeg vilde ønske almindeligt mellem Præst og Catechet. . . From ingenlunde af stridig Charakter, men meget mere velvillig og tjenstfærdig. Jeg har derfor efter de mig af ham selv og andre meddelte Data til hans Embedsliv i Jylland tilstrækkelig Grund til at antage, at Skylden til det, som er mødt ham, ikke er paa hans Side. Det Eftermæle, han i Fyen efterlod sig, vil derfor, haaber jeg, endnu komme ham tilgode, og dette er, at han var een af dette Stifts dueligste, flittigste og med samvittighedsfuld Iver for Ungdommen virkende Skolelærere, og at han, udrustet med heldige Naturgaver tii Prædikeembedet, dannede sig stedse mere til Religionslærerens vigtige Kald«.

I Anledning af, at Pastor From beklagede sig over Ubillighed i den for Sagen antagne Basis, at Vorbasse Præstegaard skulde midlertidig anses som Annexgaard, indsendte Stiftsovrigheden ³⁰/s 1825 en skarp Indstilling til Kancelliet: »Aldeles ingen Grund til en saadan Beklagelse, thi den hele saa uheldigt anlagte Forandring var Froms eget Forslag, sigtede alene til hans Fordeel og bragde ej heller Fordeel for nogen anden. Idet tvende forhen forenede Sogne bleve adskilte, og Vorbasse Beboere bortfjernes fra deres Præst, drog From fra en forfalden Præstegaard uden Ansvar til en bedre, og for en stor Del ny opbygget Gaard, og erholdt i Stedet for det lille Heinsvig Sogn Pastoratet Verst og Bekke til Bytte. Den Ulempe, som Vorbasse Menighed følge ved denne Forandring, forarsagede Menighedens gjentagne Klager, hvis Grund blev

af Stiftet personlig undersøgt og befunden rigtig, og om-sider bevægede Hans Majestæt Selv til allern. at love Gjen-oprettelse af Vorbasse-Heinsvig Pastorat. Havde med denne kgl. Beslutning fulgt Befaling, at From skulde vende tilbage til sin forrige Stilling og Præstegaard, beboe denne og tage Heinsvig Sogn tilbage i Stedet for Verst-Bekke, saa havde saadan Befaling dog ej været andet end stræng Retfærdig-hed. Hvorledes kan han da nu beklage sig, da han be-holdt det gjorte fordeelagtige Bytte og blot tilpligtes at beholde for en Tid en Gaard, som han allerede længe har været beneficeret med, og som tilhører det Embede, som han ej blev skilt ved, men blot fik forbedret? Muligt, at Hr. From har troet sig bedre faren med at afgive en Em-bedsbolig uden Ansvar til et offentligt Institut, som ej kunde gjøre anden Brug af den end at sælge den? Muligt dette var ham lettere, end om den skulde have været afleveret til en Eftermand? Men da hører denne Grund til den Classe, som hverken tør eller bør fremsiges offentligen; thi saalænge Hr. From var Præst i Vorbasse, og selv i det Øjeblik, da han søgte Befordring til Verst-Bekke, maatte det forudsættes efter Anordningen, at han holdt sin Præste-gaard forsvarlig vedlige. Eller har han muligt tabt derved, at Gaarden i nogen Tid stod under offentlig Disposition?»

From blev ²⁴/₈ 1825 kaldet til Sognepræst for Norup Menighed i Fyens Stift, og i dette Embede døde han ²⁷/₃ 1830¹⁾.

¹⁾ I Nationalmuseets Arkiv findes en interessant Indberetning, som Pastor From formodentlig maa have indgivet til Oldsagskommissionen. Denne Indberetning, som for største Delen er trykt i Dr. O. Nielsens »Historiske Efterretninger om Slavs Herred«, er uden Datum, er ikke skreven med Pastor Froms Haand og er heller ikke underskrevet med hans Navn. Den er underskrevet »J. P. From«, og den, som har skrevet Indberetningen — sagtens efter den svagelige Pastor Froms Opskrift eller Diktat —, er formodentlig Præstens Halvbroder Jørgen Peter From, der blev Materialskriver ved Nyborg Fæstning (jvf. Erslew: Forfatterlexik. I, 467 f. og Supplem. I, 521).

14/9 1825 blev Ernst Henrik Clasen udnævnt til Sognepræst for Verst, Bekke og Vorbasse Sogne med Forpligtelse til, naar det forlangtes, at fratræde sidstnævnte Sogn. Den 22. Januar 1826 indgave Vorbasse Sogns Beboere til Biskoppen en Begjæring om, at de i Henhold til det dem givne Løfte maatte faa en Præst kaldet til Vorbasse, saa snart saadant ved Vakance i Grindsted kunde lade sig gjøre. De udtalte, at de »for det første« vare vel tilfredse med den beskikkede Præst, Clasen i Verst, og de bragte Biskoppen deres ærbødige Tak. Denne Biskop var den forhenværende Stiftsprovst Koefoed; Biskop Hertz var afgaaet ved Døden 2/6 1825, og Koefoed var 10/11 s. A. bleven hans Eftermand, nok ikke til Glæde for Vorbasse Sogns Beboere. Disses Tilfredshed med Pastor Clasen blev ikke af lang Varighed; adskillige af dem drillede ham, saa han efter nogle Aars Forløb skal have lovet for, at han ikke vilde sætte sin Fod i Vorbasse Kirke, førend han holdt sin Afskedsprædiken. Den 13/5 1829 blev han kaldet til Sognepræst for Sandager-Holevad Menigheder paa Fyen, og da han holdt sin Afskedsprædiken i Vorbasse, skal han have sagt (?): Der var kun ét godt Menneske i hele Sognet — Degnen! En af Tilhørerne — Hans Fitting — siges at have rejst sig midt under Prædikenen, vinket ad de andre og med et »Kom no!« være gaaet med faste Skridt ud af Kirken.

Den 22. Juli 1829 blev Hans Hartvig Møller udnævnt til Sognepræst for Verst-Bekke-Vorbasse med en lignende Forpligtelse som i sin Tid Pastor Clasen, og han kom i flere Aar til at fungere i Vorbasse, da det stadig trak ud med Pastor Sommers Befordring fra Grindsted.

6. Juni 1826 var der i Anledning af Ansøgning fra Beboerne i Vorbasse Sogn om, at Vorbasse og Heinsvig igjen maatte udgjøre et eget Pastorat, udfærdiget et kgl. Reskript, i hvilket det hedder: »Efterat vi allern. have overveiet denne Sag med samtlige dens Omstændigheder, give vi Eder herved tilkjende, at Vorbasse og Heinsvig ved ind-

trædende Vacance i Grindsted-Grene-Heinsvig skulle forenes. Og den Præst, som beskikkes til Vorbasse, skal paa et passende Sted ved Kirken opføre en Præstegaard. . . Vorbasse gamle Præstegaard skal interimistisk af Provsten bortlejes paa Vilkaar, al den saa vidt muligt holdes vedlige paa Tag og Fag og mod en aarlig Afgift, der anvendes til Afbetaling af dens Gjæld, og naar denne er betalt, oplægges til Hjælp til Præstegaardens Opbyggelse.« Af Kancelliets Indstilling til Kongen $\frac{3}{5}$ 1826 ses det, at det ikke var behageligt for Biskop Koefoed, der i sin Tid i Egen-skab af Amtsprovst indgav Forslaget til Annekteringen, at anbefale dennes Ophævelse; det hedder nemlig om ham: »Han maa uforandret og efter den fuldkomneste Overbevisning gjentage, at da Beboerne ikke kunne lønne deres Præst saaledes, at han kan have tarvelig Underholdning, synes det at være overensstemmende med Sagens Natur og retfærdig Billighed, at de burde lade sig nøie med den allern. trufne Foranstaltning. Men da Sognets Beboere nu engang ere komne i Røre om denne Sag uden at lade sig afdrage med de mest indlysende Grunde, og da de foregive, at Deres Majestæt har givet dem Haab om igjen at erholde det gamle Pastorat for Vorbasse og Heinsvig Sogne oprettet, vil det efter Biskoppens Formening neppe være tilraadeligt at berøve dem det givne Haab, hvoraf Følgen upaatvivlelig vilde blive, at de paa alle Maader vilde vanskeliggjøre deres nuværende ligesom deres forrige meget værdige Præsts Embedsførelse, i hvilken Formening Biskoppen endmere er blevet bestyrket ved Samtale med nogle af Beboerne, fra hvilke han tillige har indsendt en ny Gjentagelse af deres forhen gjorte Andragender om Gjenoprettelsen af Pastoratet. Paa Grund heraf anseer Biskoppen det efter Omstændighederne tilraadeligt, at Vorbasse og Heinsvig Sogne igjen oprettes til et særskilt Pastorat, naar Vacance indtræffer i Grindsted-Grene-Heinsvig«. — Ogsaa Kancelliet havde store Betænkeligheder: . . . »Umuligt, at Vorbasse Præstegaards gamle brøstfældige Bygninger kunne

vedligeholdes som anstændig Bolig for en Præst. Forhen oplyst for Kancelliet, at der for over 60 Aar siden var af daværende Sognepræst Ewald samlet Materialier til en nye Præstegaards Opførelse; men at dette, da han i det samme blev forflyttet, ikke blev iværksat, og at Præstegaarden bestod af 17 Fag Stuehus og 40 Fag Udhush; men da den i de sidste 3 Aar ikke har kunnet faa det tilbørlige Tilsyn, er den bleven aldeles brøstfældig, og af dens endnu tilbagestaaende Udhuse findes 26 Fag saa slette, at ingen Reparation er mulig. . . Vorbasse og Heinsvig kunne igjen forenes, naar Vakance indtræffer i Grindsted-Grene-Heinsvig. Hvorvidt derimod saadant maatte være tilraadeligt, anseer Kancelliet imidlertid noget tvivlsomt. . . Kan ingenlunde nægtes, at Beboerne af Vorbasse Sogn have faaet længere Vei til deres Præst end forhen, dog ikkuns enkelte Mænd omtr. 3 Mil, de øvrige derimod 2 og $2\frac{1}{2}$ Mil, . . ligesom de ogsaa tabe hver 3^{die} Søndags Gudstjeneste. Men paa den anden Side unægtelig mere betænkeligt at gjenoprette et Embede, hvor Præsten ikke kan have anstændigt Udkomme. . . Det er ogsaa vist, at Beboerne i andre Pastorater i disse Hedeegne have ikke kortere Vei til deres Sognepræst, hvilken de derhos ikkun i enkelte og faae Tilfælde behøve at søge i Præstegaarden, thi deres Kirkevei bliver uforandret; imidlertid maa dog Kancelliet i dette Tilfælde . . . henstille til Deres Majestæt, om Pastoratet igjen skal oprettes ved indtræffende Vakance i Grindsted-Grene-Heinsvig* . . .

Kongen, som ikke vilde skuffe det Haab, Beboerne satte til ham i Henhold til hans Udtalelse til Deputationen, gav dem ved Reskriptet af 6/6 1826 Sikkerhed for, at deres Ønske skulde blive opfyldt. Men det tog Tid, inden Pastor Sommer blev forflyttet fra Grindsted; allerede 10. Aug. 1824 udtalte han Ønsket om at kunne forlade »dette i høi Grad ufrugtbare og i mange Henseender ubehagelige Sted«, hvor han da havde været næsten i 5 Aar; men først 2/5 1832

blev han forflyttet (til Tjæreby-Alsønderup). Da var Biskop Koefoed død; han døde ³⁰/₇ 1831.

Den ¹²/₁₀ 1832 blev Peter Koefoed kaldet til Præst for Vorbasse og Hejnsvig Menigheder. Han opbyggede Præstegaarden omtrent paa den gamle Plads, og han var en rig og god Mand, som de fleste Sognefolk nok kunde lide, uagtet han ikke var særlig dygtig som Præst; efter 4 Aars Forløb blev han forflyttet (til Sulsted og Ajstrup) og var ikke saa rig, da han rejste fra Vorbasse, som da han kom dertil! —

Vorbasse Sogn er ikke siden blevet Annexsogn; men det blev ¹/₆ 1910 skilt fra sit Annexsogn Hejnsvig, som da blev et selvstændigt Pastorat.

Kilder. I Rigsark.: D. K. Skab 10, Pk. 5 B. — Kancelliets 1. Dept. Reskr. ¹⁷/₄ 1822 (N° 104—6) og ⁶/₆ 1826 (N° 450).

I Landsark. i Viborg: Anst, Jerlev og Slavs Herreders Auktionsprotokol.
